

Η δόξα του Θεού είναι ένας ζωντανός άνθρωπος

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Φωτο: youthnews33.blogspot.com

(Μητροπ. Διοκλείας Καλλίστου Γουέαρ)

«Η δόξα του Θεού είναι ο άνθρωπος», βεβαιώνει το Ταλμούδ (Derech Eretz Zutta, 10,5)· και ο άγ. Ειρηναίος διαπιστώνει το ίδιο: «Η δόξα του Θεού είναι ένας ζωντανός άνθρωπος». Το ανθρώπινο πρόσωπο σχηματίζει το κέντρο και την κορωνίδα της δημιουργίας του Θεού. Η μοναδική θέση του ανθρώπου στον κόσμο φαίνεται πά-νω απ' όλα, από το γεγονός ότι έχει φτιαχτεί «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν» του Θεού (Γεν. 1,26). Ο άνθρωπος είναι μια περιορισμένη έκφραση της άπειρης αυτοέκφρασης του Θεού.

Μερικές φορές οι Έλληνες Πατέρες συσχετίζουν τη θεϊκή «ει-κόνα» στον άνθρωπο με την ολότητα της φύσης του που θεωρείται ενότητα τριών στοιχείων: πνεύματος, ψυχής και σώματος. Άλλοτε συνδυάζουν την εικόνα πιο ειδικά με την υψηλότερη πλευρά του ανθρώπου, με το πνεύμα του ή την πνευματική νόηση με την οποία αποκτά γνώση του Θεού και ενώνεται μαζί του. Βασικά, η εικόνα του

Θεού στον άνθρωπο υποδηλώνει το κάθε τι που ξεχωρίζει τον άνθρωπο από τα ζώα, που τον κάνει με την πλήρη και αληθινή έν-νοια ένα πρόσωπο — έναν ηθικό παράγοντα ικανό για το σωστό και για το λάθος, ένα πνευματικό ον προικισμένο μ' εσωτερική ελευθερία.

Η άποψη της ελεύθερης εκλογής είναι ιδιαίτερα σημαντική για να κατανοήσουμε τον άνθρωπο που είναι φτιαγμένος κατ' εικόνα Θεού. Αφού ο Θεός είναι ελεύθερος και ο άνθρωπος επίσης είναι ελεύθερος. Και όντας ελεύθερη κάθε ανθρώπινη ύπαρξη συνειδητο-ποιεί τη θεϊκή εικόνα μέσα της με το δικό της διακριτικό τρόπο. Οι ανθρώπινες υπάρξεις δεν είναι αντίθετες έτσι ώστε να μπορούν ν' ανταλλάγουν μεταξύ τους, ή ανταλλακτικά μιας μηχανής. Ο καθένας, όντας ελεύθερος είναι ανεπανάληπτος· και ο καθένας όντας ανεπανάληπτος είναι άπειρα πολύτιμος. Τ' ανθρώπινα πρόσωπα δεν πρέπει να τα μετράμε ποσοτικά: δεν έχουμε δικαίωμα να δεχτούμε ότι ένα συγκεκριμένο πρόσωπο έχει μεγαλύτερη αξία απ' οποιοδήποτε άλλο συγκεκριμένο πρόσωπο, ή ότι δέκα πρόσωπα υποχρεωτικά πρέπει να έχουν μεγαλύτερη αξία από ένα. Τέτοιοι υπολογισμοί είναι μια προσβολή για την αυθεντική προσωπικότητα. Ο καθένας είναι αναν-τικατάστατος και επομένως ο καθένας πρέπει ν' αντιμετωπίζεται σαν ένας σκοπός για τον εαυτό του και ποτέ σαν ένα μέσο για κάποιον απώτερο σκοπό. Ο καθένας δεν πρέπει να θεωρείται αντικείμενο αλλά υποκείμενο. Αν βρίσκουμε τους ανθρώπους ανιαρούς και πληκτι-κά όμοιους, είναι γιατί δεν έχουμε φτάσει στο επίπεδο της αληθινής προσωπικότητας για τους άλλους και για τους εαυτούς μας, όπου δεν υπάρχουν στερεότυπα αλλ' ο καθένας είναι μοναδικός.

Πολλοί από τους Έλληνες Πατέρες, αν όχι και όλοι, διακρί-νουν μια διαφορά ανάμεσα στην «εικόνα» του Θεού και στην «ομοίωση» του Θεού. Η εικόνα για κείνους που ξεχωρίζουν τους δύο όρους, υποδηλώνει τη δυνατότητα του ανθρώπου να ζήσει μέσα στο Θεό, ενώ η ομοίωση τη συνειδητοποίηση αυτής της δυνατότητας. Η εικόνα είναι αυτό που ο άνθρωπος κατέχει απ' την αρχή και που του δίνει τη δύναμη να ξεκινήσει από την αρχή στην πνευματική Οδό· η ομοίωση είναι αυτό που ελπίζει ν' αποκτήσει στο τέρμα του ταξιδιού του. Με τα λόγια του Ωριγένη, «Ο άνθρωπος έλαβε την τιμή της εικόνας στην πρώτη του δημιουργία, αλλά η πλήρης τε-λείωση στην ομοίωση του Θεού θα του παρασχεθεί στη συντέλεια των πάντων». Όλοι οι άνθρωποι είναι φτιαγμένοι κατ' εικόνα του Θεού και, όσο διεφθαρμένη κι' αν είναι η ζωή τους, η θεϊκή εικόνα μέσα τους είναι απλώς συσκοτισμένη και καλυμμένη, ποτέ όμως ολότελα χαμένη. Η ομοίωση όμως ολοκληρώνεται μόνο από τους εκλεκτούς της ουράνιας βασιλείας του Μέλλοντος Αιώνας.

Κατά τον άγ. Ειρηναίο, ο άνθρωπος στην πρώτη του δημιουρ-γία ήταν «σαν ένα

μικρό παιδί», και χρειαζόταν ν' «αυξηθεί» προς την τελείωσή του. Με άλλα λόγια ο άνθρωπος στην πρώτη του δη-μιουργία ήταν αθώος και ικανός ν' αναπτυχθεί πνευματικά (η «εικόνα»), αλλ' αυτή η ανάπτυξη δεν ήταν αναπόφευκτη ή αυτόματη. Ο άνθρωπος κλήθηκε να συνεργαστεί με τη χάρη του Θεού και έτσι, με τη σωστή χρήση της ελεύθερης θέλησής του, αργά και με προοδευτι-κά βήματα έπρεπε να γίνει τέλειος κατά Θεό (η «ομοίωση»).

Αυτό δείχνει πως η γνώση ότι ο άνθρωπος δημιουργήθηκε κατ' εικόνα Θεού, μπορεί να ερμηνευτεί με μια δυναμική παρά με μια στατική έννοια. Δεν σημαίνει ότι ο άνθρωπος ήταν προικισμένος από την αρχή με μια απόλυτα συνειδητοποιημένη αγιότητα και γνώση, αλλ' απλώς ότι του είχε δοθεί η ευκαιρία ν' αναπτυχθεί σε απόλυτη κοινωνία με το Θεό. Η διάκριση στην εικόνα-ομοίωση δεν υπονοεί βέβαια την αποδοχή καμιάς «εξελικτικής θεωρίας»· αλλά δεν είναι και αταίριαστη μια τέτοια θεωρία.

Η εικόνα και η ομοίωση σημαίνουν προσανατολισμό, σχέση. Όπως παρατηρεί ο Philip Sherrard, «Η ίδια η ιδέα του ανθρώπου υπονοεί μια σχέση, ένα σύνδεσμο με το Θεό. Όπου καταφάσκειται ο άνθρωπος καταφάσκειται και ο Θεός». Το να πιστεύουμε ότι ο άν-θρωπος έχει φτιαχτεί κατ' εικόνα Θεού είναι το να πιστεύουμε ότι ο άνθρωπος έχει δημιουργηθεί για επικοινωνία και ένωση με το Θεό, και ότι, αν απωθήσει αυτή την επικοινωνία παύει να είναι σωστός άνθρωπος. Δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα, όπως ο λεγόμενος «φυσικός άνθρωπος», που να υφίσταται χωριστά απ' το Θεό· άνθρωπος που εί-ναι αποκομμένος απ' το Θεό, είναι σε πολύ αφύσικη κατάσταση. Η διδασκαλία της εικόνας εννοεί επομένως, ότι ο άνθρωπος έχει το Θεό ως το εσώτατο κέντρο της ύπαρξής του. Το θεϊκό στοιχείο είναι το αποφασιστικό στην ανθρωπότητά μας· χάνοντας την αίσθηση του θεϊκού, χάνουμ' επίσης και την έννοια του ανθρώπινου.

Αυτό έχει επιβεβαιωθεί εκπληκτικά από τα όσα συνέβησαν στη Δύση από την εποχή της Αναγέννησης, και πιο ευδιάκριτα από τη βιομηχανική επανάσταση. Μια αυξανόμενη κοσμικότητα έχει συνοδευθεί από μιαν απανθρωποποίηση της κοινωνίας που συνεχώς με-γαλώνει. Το σαφέστερο παράδειγμα γι' αυτό μπορεί να το δει κανείς στη Λενινιστική-Σταλινική μορφή του Κομμουνισμού, όπως είναι στη Σοβιετική Ένωση. Εδώ η άρνηση του Θεού συμβαδίζει με μια σκληρή καταπίεση της προσωπικής ελευθερίας του ανθρώπου. Αυτό δεν είναι καθόλου εκπληκτικό. Η μόνη σίγουρη βάση για ένα δόγμα ανθρωπίνης ελευθερίας και ανθρωπίνης αξιοπρέπειας είναι η πεποί-θηση ότι κάθε άνθρωπος είναι κατ' εικόνα Θεού.

Ο άνθρωπος είναι φτιαγμένος όχι μόνο κατ' εικόνα Θεού, αλλά πιο συγκεκριμένα, κατ' εικόνα του Τριαδικού Θεού. Όλα όσα ειπώ-θηκαν νωρίτερα για τη «βίωση της Τριάδος» αποκτούν πρόσθετη δύναμη, όταν εκφράζονται με όρους του δόγματος

της εικόνας. Αφού η εικόνα του Θεού στον άνθρωπο είναι Τριαδική, συν-επάγεται ότι ο άνθρωπος, όπως ο Θεός, συνειδητοποιεί την αληθινή του φύση με την αμοιβαία ζωή. Η εικόνα σημαίνει σχέση όχι μόνο με το Θεό, αλλά και με τους άλλους ανθρώπους. Όπως τα τρία θεϊκά πρόσωπα ζουν μέσα και το ένα για το άλλο, έτσι και ο άνθρωπος — έχοντας φτιαχτεί κατ' εικόνα τριαδική — γίνεται πραγματικό πρόσωπο βλέποντας τον κόσμο μέσ' απ' τα μάτια των άλλων, κάνον-τας δικές του τις χαρές και τις λύπες των άλλων. Κάθε ανθρώπινη ύ-παρξη είναι μοναδική, αλλ' όμως ο καθένας μέσα στη μοναδικότητα έχει δημιουργηθεί για να επικοινωνεί με τους άλλους.

«Εμείς που πιστεύουμε, πρέπει να θεωρούμε όλους τους πι-στούς σαν ένα μόνο πρόσωπο... και θάπρεπε να είμαστε έτοιμοι να δώσουμε τη ζωή μας για χάρη του διπλανού μας» (άγ. Συμεών ο Νέος Θεολόγος). «Δεν υπάρχει άλλος τρόπος να σωθούμε παρά μό-νο μέσω του διπλανού μας. Αυτό είναι καθαρότητα καρδιάς: όταν βλέπεις τον αμαρτωλό ή τον άρρωστο, να νιώθεις συμπόνια γι' αυτούς και να τους δείχνεις τρυφερότητα» (Οι Ομιλίες του άγ. Μακα-ρίου). «Οι γέροντες συνήθιζαν να λένε ότι θάπρεπε ο καθένας μας να παρατηρεί τις εμπειρίες του διπλανού του, σαν να ήταν δικές του. Θάπρεπε να υποφέρουμε μαζί με το διπλανό μας στο κάθε τι και να κλαίμε μαζί του, και να συμπεριφερόμαστε σαν να είμασταν μέσα στο σώμα του· κι αν τον βρει κάποια στενοχώρια, θάπρεπε να νιώσουμε τόση θλίψη, όση θα νιώθαμε για τον εαυτό μας» (Αποφθέγμα-τα των Πατέρων της Ερήμου). Όλ' αυτά αληθεύουν, ακριβώς επειδή άνθρωπος είναι φτιαγμένος κατ' εικόνα του Τριαδικού Θεού.

(Μητροπ. Διοκλείας Καλλίστου Γουέαρ, Ο Ορθόδοξος δρόμος, εκδ. Επτάλοφος, σ. 59-62)